

мағлаўматлардың сыр тутылғанының бирден бир себеби Қосекеев Оразалының репрессияға ушырауы баслы себеби болған екен. Бул болып өткен тарийхый ўақыялар, бир мақалаға жайласпады, биз тийкарынан Әжинияздың бабаларына тоқтадық, олардан өнип өскен урпақлары көп екен, биз бул ҳаққында китабымызда жәриялаймыз деген үмиттеміз.

Жуўмаклап айтқанда усындай өткен эсирдеги большевиклердің надурис алып барған сиясатының жәбирин жазықсыз инсанлар тартты, олардың шаңарағының тынышлығын, аўызбиршилигин бузды, руўхый, зиянын тийгизди. Бул репрессия биринши

гезекте жазықсыз саўатлы халыққа ҳадал хызмет етип атырған инсанлар ушын болса, екінши гезекте араб, парсы тилинде жазылған халқымыздың бай әдебий мийрасын, руўхый, мәдений қәдириятларын жоқ қылыўға қаратылды. Сол себептен бизиң бай әдебий мийрасымыз хәм мәдений мийрасларымыз сақланып қалынбады, бизге толық жетип келмеди. Бул мийраслардың сақланып қалыныўында тийкарынан жыраўлар, бақсылар, қыссаханлар хәм халықтың ишинен шыққын қатықулақ инсанлардың хызметлери оғада уллы хәм айрықша орынды ийелейди.

Әдебиятлар

1. Камалов Қ. Ел хызметинде. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1995. 445-б.
2. Байниязов Қ. Қосықтың күши. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1977. 33-б.
3. Қарақалпақстанның жаңа тарийхы. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 2003. 244-б.

РЕЗЮМЕ. Мақолада Ажинияз Қўсибой ўғлининг келиб чиқиши ва ота-боболари бўйича тадқиқот нәтижалари акс етган. Бу тадқиқот ишлари қарақалпақ адабиети тарихида қатта аңгилик ҳисобланади.

РЕЗЮМЕ. В статье отражены результаты исследования происхождения и предков сына Ажинияза Косибоя. Эти исследовательские работы являются большим новшеством в истории каракалпакской литературы.

SUMMARY. The article reflects the results of research on the origin and ancestors of the son of Ajiniyaz Kosiboy. These research works are a great innovation in the history of Karakalpak literature.

ЎЎИНИАЗ ҚОСИБАЙ УЎИНИЎ ТЎРКИЙ ХАЎИҚЛАР ЎДЕБИЯТИЎДА ТУТҚАН ОРНИ

S.Kazaxbaev – *filologiya ilimlerinin doktori (DSc), docent*

Ajiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti

Tayanch soʻzlar: Yunesko, estetika, poeziya, turkiy xalqlar adabiyoti, olim, innovatsiya.

Ключевые слова: Юнеско, эстетика, поэзия, литература тюркского народа, наука, инновация.

Key words: Yunesko, aesthetic, poetic, literature of Turkic peoples, scholar, innovation.

XIX ásir qaraqalpaq klassik ádebiyatınıń maqtanıshı, jariq juldızı, ullı filosof, shayır, pedagog Ájiniyaz Qosibay ulınıń tuwılǵanına 200 jıl tolıw merekesin belgilew Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev baslaması menen Yuneskonıń xalıqaralıq yubileyler ótkeriw rejesine kiritiliwi hám Prezidentimizdiń 2024-jılı 16-iyuldegi “Belgili qaraqalpaq shayırı, oyshıl Ájiniyaz Qosibay ulınıń tuwılǵanıń 200 jılıǵın keń belgilew haqqında”ǵı PQ-258-sanlı qararı qabıl etilgen edi. Usı qararǵa tiykarlanıp Qaraqalpaqstan Respublikası Joqarǵı Keńesi, Qaraqalpaqstan Respublikası Ministrler Keńesi, Qaraqalpaqstan Respublikası Joqarı Bilimlendiriw, Ilım hám Innovaciya ministrligi, Türk Akademiyası, Özbekstan Respublikası Ilimler Akademiyası, Qaraqalpaqstan Bólimi, Qaraqalpaq gumanitar ilimler ilim izertlew instituti, Berdaq atındaǵı Nókis mámleketlik universiteti, Ájiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti, Tashkent qalasında Alisher Nawayı atındaǵı Özbek tili va adabiyoti universitetinde, Alisher Nawayı atındaǵı Mámleketlik Akademiyalıq úlken teatrda ulıwma aytqanda Özbekstan hám Qaraqalpaqstan Respublikası kóleminde XIX ásir qaraqalpaq klassik shayırı Ájiniyaz Qosibay ulınıń tuwılǵanına 200 jılıǵına baylanıslı Respublikalıq hám Xalıqaralıq konferenciya ótkerildi. Bul konferenciyaǵa Orta Aziya xalıqları menen birgelikte Túrkiy xalıqlarınıń belgili professor, akademikleri hám ózleriniń bayanatları menen qatnastı. Olardan Shain Majidovich Mustafayev (Türk Akademiyasınıń prezidenti), Abdıldajan Akmatliyev (Qırǵız Respublikası Milliy ilimler akademiyasınıń Sh.Aytmatov atındaǵı til hám ádebiyat instituti), Huseyn Yildirim (Túrkiya Xadji Bayram Vali universitetiniń professorı), Mammedov Nizami Tagii oglu (Baku slavyan universiteti), Azerbaijan milliy ilimler akademiyası Folklor Institutı ilimiy xızmetkeri), (PhD) Shábnám Mámmádli, (Muxammed Fizuliy atındaǵı qol jazbalar instituti ilimiy bóliminiń bas qanıgesi), Názakát Mámmádli f.i.d. qatnastı. Sonıń menen birge Ajiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq institutında Ajiniyaz Qosibay ulınıń muzeyi 2024-jıl 15-noyabr kúni shólkemlestirildi. Ajiniyaz atındaǵı Nókis mámleketlik pedagogikalıq instituti rektori Qadirov Quvondiq Aytbayevich, f.i.d., professor N.Mammedov, Shábnám Mámmádli, f.i.d. N.Mammedov, professor Huseyn Yildirim, ilimpaz A.Akmatliyev sıyaqlı bir qatar ilimpazlar

qatnasıqında Ájiniyaz Qosibay ulınıń muzeyiniń saltanatlı ashılıw máresimi bolıp ótti.

Bul ilimpazlar Túrkiy tilles xalıqlardıń sonday-aq, arab, parsı hám túrkiy tillerin tereń ózlestirgen shayır ekenligin atap ótken bolsa, qaraqalpaq poeziyasın janrlıq hám kórkemlik jaqtan bayıtıwı, tereń sawatqa iye bolıwı menen Xiywanıń Shergazı xan medreselerinde tálım alıwı menen baylanıslı ekenligin, shayırdıń XIX ásirdegi qaraqalpaq ádebiyatında tutqan ornın joqarı bahaladı.

Qaraqalpaq xalıqınıń klassik shayırı Ájiniyaz Qosibay ulınıń tuwılǵanına 200 jıl tolıw múnásibeti menen shayır shıǵarmalarınń türk tilindegi toplamı Túrkiya Respublikasınıń Istanbul qalasında 2024-jıl baspadan shıqtı. Shayırdıń shıǵarmaları Türk akademiyasınıń professorı, filologiya ilimleriniń doktori Huseyn Yildirim tárepinen türk tiline awdarılǵan, onda Ájiniyazdıń ádebiy miraslarınıń túrkiy ádebiy estetikalıq oy dúnyasındaǵı tutqan ornı, dúnya xalıqlarınıń shayır shıǵarmalarına bolǵan itibarı hám iqlası, qaraqalpaq jurtına bolǵan jıllı sezimler beriledi. Kitap ózine tán kompoziciyaǵa iye bolıp kiris sózde Huseyn Yildirimniń qálemine tiyisli «HAJINIYAZ» (Ájiniyaz) atlı qosıq berilgen. Toplamda Ájiniyazdıń ómirbayanı, shayırlıq sheberligi haqqında maǵlıwmatlar keltirilgen hám qosıqlarına poetikalıq tallawlar islengen. Ájiniyaz shayırdıń 100 den ziyat dóretiwshilik miyrası türk tiline awdarılıp, bul qosıqlar tematikalıq baǵdarları boyınsha toparlarǵa jiklep berilgen. Olar: «El-jurt haqqındaǵı qosıqları», «Watan saǵınıshı haqqındaǵı qosıqları», «Xoshlasıw hám sálem qosıqları», «Aql-násiyat qosıqları», «Ótkinshi dúnya haqqındaǵı qosıqları», «Ayralıq haqqındaǵı qosıqları», «Memuarlıq mazmundaǵı qosıqlar» hám «Aytıslar». Sonday-aq, Ajiniyaz qosıqlarınıń qaraqalpaq hám türk tillerinde qatar beriliwi ilim izertlewshilerinıń shayırdıń eki tildegi qosıqların salıstırmalı úyreniwi ushın imkaniyat jaratadı.

Azerbayjan milliy ilimler akademiyası Nizamiy Ganjaviy atındaǵı ádebiyat instituti tárepinen 2020-jıl Ajiniyaz Qosibay ulı shıǵarmalarınń toplamı ázerbayjan tilinde baspadan shıqtı. Ajiniyaz shıǵarmaları f.i.d. prof. N.Mammedov Taǵısoy hám PhD doktor Sh.Mammedli tárepinen ázerbayjan tiline awdarılǵan. Kitaptıń kirisinde Ajiniyazdıń ómir jolı, qosıqlarınıń ideya-tematikalıq janrı, poetikalıq ózgeshelikleri, obrazlar dúnyası, shayırdıń

